Zondag 18 november 2018
TivoliVredenburg - Grote Zaal - 15.00 uur
Inleiding 14.15 uur - Bart de Graaf

ANTWERP SYMPHONY ORCHESTRA

Jamie Phillips, dirigent
Jean-Yves Thibaudet, piano

John Adams *1947
The Chairman Dances

Camille Saint-Saëns 1835 - 1921
Pianoconcert nr. 5 in F opus 103 'Egyptische'
Allegro animato
Andante
Molto allegro

Pauze

Antonín Dvořák 1841 - 1904
Symfonie nr. 9 in e opus 95 'Uit de nieuwe wereld'
Adagio; Allegro molto
Largo
Molto vivace
Allegro con fuoco

Als John Adams geen kennis had gehad van de Amerikaanse populaire muziek en de Amerikaanse volksmuziek, dan hadden zijn *Chairman Dances* ongetwijfeld heel anders geklonken. Maar hoe zit dat met die beroemde Symfonie 'Uit de nieuwe wereld' van Antonín Dvořák? Hoe Amerikaans zijn deze noten die destijds door de Amerikanen werden beschouwd als 'echte' Amerikaanse kunstmuziek. En hoe zit het met het exotische gehalte van het Vijfde Pianoconcert, het 'Egyptische' van Camille Saint-Saëns? En is het uiteindelijk van belang? Het zijn immers stuk voor stuk meesterwerken die gezamenlijk een prachtig kosmopolitisch concertprogramma vormen.

Adams - The Chairman Dances
In feite is John Adams de componist die het schisma in de Amerikaanse muziek heeft opgelost. Sinds de jaren zestig bestond de Amerikaanse kunstmuziek enerzijds uit de wilde repetitieve experimenten van componisten als Philip Glass en Steve Reich, en anderzijds uit de highbrow academische benadering geworteld in de twaalftoonsmuziek en het serialisme van een componist als Milton Babbitt. Adams bracht bovendien de echo's van Mahler, Rachmaninov, Sibelius en de negentiende esthetiek samen met de wereld van Schönberg en de repetitieve patronen van Reich en consorten. Die mix van Amerika en Europa, van Minimaal Music, Mahler en modern is goed te horen in *The Chairman Dances*, een werk dat hij schreef voor de Milwaukee Symphony. En een werk dat deel uitmaakt van de derde akte van zijn eerste opera *Nixon in China* uit 1987. In de opera is deze tot losse bouwstenen gecomponeerde en weer in elkaar gezette foxtrot min of meer Adams versie van Strauss' Dans van de zeven sluiers uit de opera *Salomé*. Tijdens een saai staatsbanket in China stapt 'Mevrouw Mao', de voormalige actrice Chian Ch'ing naar voren en nodigt Mao, tot dan toe alleen aanwezig als een immens portret aan de wand, uit om te dansen. 'Come down, old man, and dance'. Het vervolg is een repetitief fundament doorspekt met hints van filmmuziek en jazz van een bigband waarvan de musici te veel gedronken lijken te hebben. Het resultaat is op en top Adams en op en top Amerikaans.

Saint-Saëns - Vijfde Pianoconcert 'Egyptische'
Camille Saint-Saëns was niet alleen een op en top Franse componist, de man van het Carnaval der Dieren, de orgelsymfonie en de Danse macabre; hij was ook zeer reislustig. Vooral Algerije en Egypte waren favoriet. En hoewel hij nimmer afweek van de westerse vormstructuren, ontpopte hij zich wel als de eerste Franse componist die serieus exotische invloeden in zijn werk toeliet zoals in de *Suite Algerièn*ne en vooral zijn Vijfde Pianoconcert, het 'Egyptische'. Saint-Saëns schreef het werk in de winter van 1885 - 1886 terwijl hij in Egypte verbleef voor de pianist Louis Diémer die het in première bracht en daarna regelmatig speelde. Door de moeilijkheidsgraad van de pianopartij werd het destijds zeer populaire werk zelfs gebruikt als examenstuk op het Parijse conservatorium. Hoewel Saint-Saëns claimt dat hij zowel in het eerste als het laatste deel van zijn pianoconcert het geluid van de Egyptische krekels imiteert, is het exotische karakter vooral duidelijk in het middendeel. Het eerste thema van dit *Andante*, dat direct na de introductie klinkt, brengt door het frequente gebruik van de overmatige secunde de sfeer van het Midden-Oosten dichtbij. Ook het tweede thema heeft Egyptische wortels. Het is volgens de componist een Nubisch liedje dat hij 'hoorde zingen door een schipper terwijl hij op de Nijl voer met zijn dahabieh', een grote roeiboot voor het vervoer van passagiers. De twee hoekdelen zijn minder exotisch, al speelt het melo-

disch mineur met de overmatige secunde ook daar een rol. Het laatste deel werd kort na de première al omschreven als een 'een vrolijke marsmelodie die een gelukkige terugkeer naar de Parijse boulevards lijkt te suggereren'.

Dvořák - Negende Symfonie 'Uit de nieuwe wereld'
In zekere zin is John Adams met terugwerkende kracht een van de beste leerlingen van Antonín Dvořák. De Tsjech werd in het laatste decennium van de negentiende eeuw binnengehaald als een muzikale kolonist die de Amerikanen moest bevrijden van hun artistieke identiteitscrisis. Jeanette Thurber, de vrouw van een rijke New Yorkse zakenman en oprichter van het National Conservatory in New York, had bedacht dat de Europese input de Amerikaanse componisten op het juiste spoor kon zetten. Daarom deed zij Dvořák een genereus voorstel. De Tsjech gold op dat moment samen met Brahms als de belangrijkste componist van symfonisch repertoire en bovendien als iemand die de stem van zijn eigen land een organische plek had gegeven in zijn muziek. Hoewel Dvořák in eerste instantie niet enthousiast was om naar de Verenigde Staten te gaan, haalde onder andere het riante salaris hem over. Aan het einde van de zomer van 1892 vertrok hij naar Amerika.
Op het conservatorium gaf hij les aan veelbelovende compositiestudenten die hij aanspoorde om een eigen nationale stijl te vinden. 'Ik ben ervan overtuigd dat de toekomstige muziek van dit land gebaseerd moet worden op wat genoemd wordt de negermelodieën', schreef Dvořák in een ingezonden brief in *The New York Herald.* 'Deze moeten werkelijk de basis zijn van de enige serieuze en originele compositieschool die ontwikkeld moet worden in de Verenigde Staten.'
Op wat voor manier Dvořák met zijn Negende Symfonie in e opus 95 *Z nového světa* (Uit de nieuwe wereld) bijdroeg aan de te bewandelen weg zou sinds de première in New York op 16 december 1893 een gespreksonderwerp blijven. De symfonie was een groot succes en uitgebreide krantenartikelen raakten niet uitgepraat over de originele Amerikaanse volksliederen die Dvořák gebruikt zou hebben. 'Onzin', zo betitelde Dvořák deze artikelen. 'Ik heb alleen getracht in de geest van de Amerikaanse volksliederen te schrijven.'
Dat is inderdaad het voornaamste dat Dvořák gedaan heeft. Zijn Negende Symfonie verschilt qua toon en opzet niet van zijn Zevende en Achtste Symfonie. Hooguit kan men opmerken dat het organische, haast cyclische principe hier nog sterker aanwezig is; de symfonie heeft een motto dat in alle delen een rol speelt en in het vierde deel komt het belangrijkste materiaal uit de voorgaande delen nog eens gevarieerd terug. Dvořák liet zich verder slechts inspireren door de twee bronnen die hij als de wortels van de Amerikaanse muziek beschouwde: de negro-spirituals die hij enigszins kende dankzij een student die vele liederen voorzong, en de dans en zang van de indianen die Dvořák alleen live had gehoord tijdens een bezoek aan Buffalo Bill's Wild West Show. Dvořák citeerde niets, maar componeerde het schitterende Engelse hoornthema van het tweede deel zijn eigen 'negro spiritual'. Deze melodie werd uiteindelijk werkelijk geadopteerd en tot Amerikaanse hymne gebombardeerd nadat er woorden bij geschreven waren. *Goin' Home*, zoals de titel van de hymne luidt, werd zelfs officieel verheven werd tot het volkslied van de staat Iowa. En zo schreef Dvořák uiteindelijk toch nog echte Amerikaanse volksmuziek.

Paul Janssen

Jamie Phillips verscheen op het internationale podium dankzij zijn succes tijdens de Nestlé & Salzburg Festival Young Conductors Award in 2012, en is sindsdien een veelgevraagd gastdirigent, o.a. bij het Oslo Philharmonic, London Philharmonic Orchestra, BBC Philharmonic Orchestra en Royal Scottish National Orchestra. Phillips was Assistant Conductor van het Hallé Orchestra (Manchester) van 2012 tot 2015 en was de jongste dirigent ooit die met het orkest mocht samenwerken. Speciaal voor hem creëerde het orkest de functie van Associate Conductor. Jamie Phillips is een vurig verdediger van nieuwe muziek. Zo nam hij orkestmuziek op van Tarik O'Regan en van de Schotse componiste Helen Grime, samen met Sir Mark Elder en het Hallé Orchestra.

De Franse pianist **Jean-Yves Thibaudet** concerteert al meer dan dertig jaar in grote zalen wereldwijd. Ook nam hij meer dan vijftig albums op. Zijn repertoire bevat klassieke meesterwerken, hedendaagse composities, film- en operamuziek en jazz. Hij werkte samen met orkesten als de New York Philharmonic, Royal Philharmonic Orchestra en het Philadelphia Orchestra, en musici en dirigenten onder wie Kent Nagano, Marin Alsop, Marek Janowski, Gautier Capuçon en Lisa Batiashvili. Zijn talrijke opnames wonnen diverse prijzen: Diapason d'Or, Edison en Gramophone Award, en twee Grammy-nominaties. Thibaudet werd in 2012 met de titel van Officier geëerd door het Franse ministerie van Cultuur, en kreeg eerder een lifetime achievement award bij de jaarlijkse Victoires de la Musique.

Antwerp Symphony Orchestra (voorheen DeFilharmonie Vlaanderen), is het symfonisch orkest van Vlaanderen, met de Koningin Elisabethzaal in Antwerpen als thuisbasis. Dankzij eigen concertreeksen in het Concertgebouw (Brugge), Muziekcentrum De Bijloke (Gent), Bozar (Brussel) en CCHA (Hasselt) bekleedt het orkest een unieke positie in Vlaanderen. In het buitenland wordt het Antwerp Symphony Orchestra uitgenodigd door de belangrijkste concertzalen, waaronder TivoliVredenburg. Internationale concertreizen door Europa en Azië vormen een constante in de kalender.

Het volgende concert in de serie Romantiek op Zondag
Zondag 16 december - 15.00 uur (Inleiding 14.15 uur)
Gelders Orkest & Nederlands Concertkoor - **Beethoven 9**